

OCJENE I PRIKAZI

MARICA ČUNČIĆ, *Oči od sunca – misal od oblaka. Izvori hrvatske pisane riječi*. Školska knjiga, Zagreb 2003., 196 str.

Autorica je na temelju vlastitoga predavačkoga iskustva na školama u inozemstvu (SAD, Kanada), napisala knjigu koja popunjava veliku prazninu u izdavaštvu vezanom uz nastavu hrvatske književnosti, u kojoj je razmjerno malo pažnje posvećivano srednjovjekovlju. Likovno bogato opremljena, knjiga-priručnik ne progovara samo učenicima, već i širem krugu čitatelja zainteresiranih za problematiku početaka hrvatske pismene kulture. Pisana je razumljivo, s pregledno oblikovanim odsječcima i brojnim »pomoćnim« sadržajima kao što su rječnik slabije poznatih izraza te tablice glagoljskih slova (trokutastih, oblikih i uglatih) s latiničnom transliteracijom. Ova je knjiga namijenjena literarnim skupinama i zainteresiranim učenicima nižih razreda srednje škole, a moguće i viših razreda (7. i 8.) osnovne škole.

Knjiga je strukturirana u tri veća odsječka.

Na početku je knjige odsječak naslovljen ČTO E DUGA? (SLIKE SREDNJOVJEKOVNOG ŽIVOTA) koji donosi povijesni uvod i zamišljen je kao postupno oblikovanje okvira u kojemu zaživljuje i razvija se hrvatska srednjovjekovna pisana riječ. Tu srednjovjekovni Hrvati sami opisuju svoj život i rad. Pritom je značajna pozornost posvećena fenomenu tropismenosti, koji je oprimjeren (skraćeni) tekstovima, tj. izborom iz najstarijih sačuvanih spomenika pisanih latinicom, glagoljicom i hrvatskom ćirilicom, te iz nekih spomenika pisanih na latinskom jeziku. Pododsječci su naslovljeni: *Od tada su Hrvati zavladaali tom zemljom (Legende o dolasku Hrvata); Troprsti pleter (Tri jezika i tri pisma); Helena famosa (Latinski natpisi Hrvata); Ora & labora (Prvi učitelji Europe); Naši glagoljaši (Drugi učitelji*

Europe); *Koji su znali pravdu i međe i granice (Pravni spomenici)*; *Milošću Božjom kralj (Hrvatski knezovi i kraljevi)*; *Suprotiva Turkom (Povijesni zapis)*; *Štampa naša gori gre (Počeci hrvatskoga tiskarstva)*. Budući da je ovo uvodno poglavlje, autorica se odlučila da tekstove prezentira latinicom i da prenese stare, teže razumljive citate i u suvremeni hrvatski jezik. Sažeto je prikazano djelovanje benediktinaca, »prvih učitelja« Europe, a zatim »slavenskih prvoučitelja« Ćirila i Metodija, uz detaljniju analizu glagoljaštva u Hrvata. Sve te teme nižu se manje-više povijesnim slijedom na zanimljiv i čitateljima, prvenstveno učenicima, razumljiv način, kroz pododsječke iz polja *pismenosti*, npr. iz povijesnih izvora, poučne proze, grafita, ljekaruša, a posebice iz liturgijske proze, te glagoljaškoga pjevanja. Prvi dio knjige djeluje poput mozaika slikâ iz povijesti, kulture i pismenosti Hrvata. Oblikovanje podnaslova odmah upućuje na autoričino nastojanje oko izbora tipičnih navoda iz sačuvanih tekstova i njihove interpretacije.

Poglavlje OČI OD SLNCA (GLAGOLJICA) posvećeno je glagoljskoj azbuci, o čemu govori u dvama potpoglavljima: *Slovima o stvaranju svijeta (Trokutasta i okrugla glagoljica)* te *Početnica (Uglata glagoljica)*. Poglavlje je opsežno, sa zanimljivim i lijepim ilustracijama, a slijedi Jončevljevu teoriju o nastanku i razvoju glagoljskoga pisma. Ona je ispričana tečno, a interpretirana simbolično, s osloncem na kršćansku filozofiju. Osim »priče o slovima«, čitaju se ovdje odlomci iz Biblije i djelâ crkvenih otaca, pa se stvaranje glagoljice dovodi u gotovo mističnu vezu sa stvaranjem svijeta. Rekla bih da kroz ovo poglavlje ako i ne prihvate ponuđenu interpretaciju, čitatelji mogu prepoznati i geometrijski racionalnu shemu i razigranost forme i ideja – oba načela ispunjena su u oblikovanju glagoljske azbuke, a to zrcali nastojanje srednjovjekovnih autora da u svemu postignu sintezu.

Nadalje su detaljno obrađeni hrvatskoglagojski epigrafski spomenici *Krčki natpis* i *Bašćanska ploča*, a zatim slijedi potpoglavlje o uglatoj, hrvatskoj glagoljici. Tekstovi po izboru autorice doneseni su u uglatoj glagoljici i latiničnoj transliteraciji i transkripciji, što pomaže u učenju glagoljskoga pisma.

Poglavlje MÍŠAL OD OBLAKA (KNJIŽEVNE VRSTE) sadrži izbor iz književnih vrsta zastupljenih u hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti. Izbor je načinjen po načelu ilustrativnosti, pa ne teži iscrpnosti. Svaki izbor nužno je i ograničen; shodno svome senzibilitetu i istraživačkom usmjerenju (ali i na temelju vlastita iskustva u radu s učenicima), autorica

je odabrala tekstove karakteristične za našu srednjovjekovnu književnost: *Poj željno (Poezija)*; *Josip Prekrasni (Apokrifi)*; *Dragi kami (Romani)*; *Od veselja nebeskoga (Propovijedi)*; *Eto zvijezde (Prikazanja)*; *O Gospoje preslavna (Marijini mirakuli)*; *Cvitje (Hagiografija)*; *Život poslije života (Vizije)*. Zbog nekih vlastitosti hrvatskoglagoljske pisane tradicije, ovamo su uvršteni i neki biblijski i liturgijski tekstovi kojima se u pregledima drugih (zapadnoeuropskih) vernakularnih književnosti posvećuje manje pozornosti. Svaka »književna vrsta« (ovdje se može sporiti o klasifikaciji srednjovjekovne književnosti uopće, te o primijenjenim načelima klasifikacije, ali taj znanstveni prijepor nadilazi svrhu i doseg prikazivanoga priručnika) popraćena je tumačenjem-komentarom, te – što je vrijednost knjige u cjelini – prijevodom i tumačenjem manje poznatih riječi i pojmova.

Na koncu knjige nalazi se kratak pregled najvažnijih povijesnih događaja u obliku kronološke tablice, kao i izbor iz relevantne stručno-znanstvene literature. Izbor iz djela primjeren je namjeni knjige, a ona pak potiče interes učenika na aktivnu suradnju u usvajanju materije.

Naslov knjige OČI OD SLNCA – MÍŠAL OD OBLAKA zapravo je dvostruk odgovor na pitanje ČTO E DÚGA?, kojim se knjiga otvara. Ta »dvostrukost«, dvojnost odgovora signalizira specifičan dualizam kao determinantu srednjovjekovnoga razmišljanja, bitno prožeta kršćanstvom. Autorica je u ovoj publikaciji ostvarila zanimljivu sintezu sustavnosti i razigranosti, akribije i nastojanja da se na pristupačan i poticajan način osvijetli jedan manje poznat segment hrvatske pisane kulture. Metodološki dosljedno, bez suvišnoga dociranja, priručnik ispunjuje prazninu u programu nastave hrvatskoga jezika i književnosti.